

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A fiatalkorú bűnelkövetőkkel szembeni fellépésre vonatkozó legfontosabb nemzetközi szabályok

Szerző:

dr. Varga József

Budapest, 2026.01.27.

Bevezetés

A fiatalkori bűnözés állandó és súlyos problémaként van jelen az európai társadalmakban, és a 20. századtól kezdődően kiemelkedően fontos vizsgálat tárgyát képezi nemzetközi szinten.¹ Számos nemzetközi szintű megmozdulás figyelhető meg annak érdekében, hogy a fiatalkori bűnözést a lehető leghatékonyabban lehessen kezelni.

Tény, hogy először az USA ismerte fel a fiatalkorú bűnelkövetők felnőttektől eltérő módon történő kezelésének szükségességét, amikor 1899-ben megalkotta az első fiatalkorúak bíróságáról szóló törvényt. Ezt követően - az 1920-as években - került sor arra, hogy Európa legtöbb országában megalkotják a fiatalkorúakra vonatkozó külön büntetőjogi szabályozást.²

Jelen tanulmány célja a legjelentősebb nemzetközi eredmények prezentálása, vagyis ismertetni többek között a Pekingi szabályokat, a Havannai szabályokat, a Riyadi Irányelveket, valamint a Tokiói szabályokat, mint az ENSZ fiatalkorúak igazságszolgáltatására vonatkozó szabályrendszerének négy pillérét,³ valamint az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét.

I. A gyermekek általános megítélése a XIX. századtól napjainkig

A XIX. századig a gyermekekre mint „kicsi felnőttekre” tekintettek, akiket a szülei tartottak el addig, amíg nem tudták kivenni a részüket a munkából. Fiatalkorukból adódóan többletjogok nem illették meg őket, sőt, inkább kevesebb joguk volt, mint a felnőtteknek, egyrészt mivel csak könnyebb munkákat tudtak elvégezni, másrészt mivel az érdekérvényesítő képességük nem érte el a felnőttek szintjét. A nagymértékű gyermekhalandóság okán a szülők egyfajta közönyös távolságtartással viszonyultak a gyermekeikhez, mely

¹ Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény - Tárgy: „A fiatalkori bűnözés megelőzése. A fiatalkori bűnözés kezelésének módjai és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban” (2016/C 110/13)

² Füzési Mónika: A fiatalkorúak bíróságáról (1908-1930), Viski Emlékkönyv, Közgazdasági és Jogi Könyvtár MTA Állam és Jogtudományi Intézet, Bp. 1994, 123. o

³ Gyermekbarát igazságszolgáltatás, a Képviselői Információs Szolgálat Infojegyzete, 2014/4. szám

mentalitás csak a polgárosodás felbukkanásával kezdett el változni, amely korszakban megszűnt a gyermek önállósága, és a szülők, valamint az iskola is egyre jobban törekedett arra, hogy érdemi neveléssel formálják a gyermeket.⁴

Az I. világháborút követően elsőként a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) foglalkozott a gyermekek jogaival, mely szervezetet az 1919. évi békekonferencia hozott létre. A szervezet több nemzetközi szerződésben rögzítette azt a minimum életkort, mely betöltése esetén egy-egy ágazatba dolgozni lehet. A vonatkozó egyezményekben szereplő előírásokat 1973-ban az ILO egységesíteni kívánta, ezért a közgyűlés 58. ülészakán, 1973. június 6-án megalkották az általános, minden munkaterületre kiterjedő szabályozót, amely előírta, hogy a foglalkoztathatóság alsó életkora nem lehet kevesebb, mint az iskolakötelezettséghez kapcsolódó életkor, de legalább 15 év. A rendelkezések között ezen szabály alól volt egy kivétel: azon típusú munkákban, ahol a foglalkoztatott egészsége, biztonsága vagy erkölcsé veszélyben van, kizárólag 18. életévüket betöltött személyek vehetnek részt.

Szintén az I. világháborút követő irányzatként szükséges szólni az Eglantyne Jebb által létrehozott „Save The Children Fund”-ről, melynek megalapításakor az alapvető célja az antant által blokád alá helyezett, Németországban és a Monarchiában éhező, a háború okozta rendkívül súlyos körülményektől szenvedő gyermekek megsegítése volt. Jebb 1923-ban kidolgozta a gyermekek jogairól szóló ötpontos nyilatkozatát, amely az alábbi jogokat tartalmazta:

1. A gyermeknek mind anyagi, mind lelki szempontból meg kell adni a normál fejlődéshez szükséges eszközöket.
2. Az éhes gyermeket etetni kell, a beteg gyermeket ápolni kell, az elmaradott gyermeket segíteni kell, **a bűnöző gyermeket meg kell szelidíteni**, az árvát és az elhagyott gyermeket védeni és támogatni kell.
3. A gyermeknek a baj idején az elsőnek kell lennie, aki segítséget kap.

⁴ Faix Nikoletta: A gyermeki jogok kialakulása és fejlődése a nemzetközi jogban In: Eljárásjogi Szemle 2016/4. szám, 8-9. oldal

4. A gyermeknek biztosítani kell a megélhetését, és meg kell védeni őt a kizsákmányolás minden formája ellen.
5. A gyermeket abban a tudatban kell felnevelni, hogy tehetségét a többi ember szolgálatának kell szentelnie.

Ezen nyilatkozatot a Népszövetség az I. Genfi Nyilatkozatként fogadta el 1924-ben, azonban ez a nyilatkozat még csak deklaratív jellegű volt, tehát nem keletkeztetett ténylegesen jogokat. Elvi jelentősége azonban, hogy először foglalta össze a kifejezetten gyermekeket megillető jogokat. A Népszövetség 1946-os megszűnésével a nyilatkozat hatályát veszítette.

Ugyan az ENSZ által 1948. december 10-én elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata nem kifejezetten a gyermekek jogaival foglalkozó dokumentum, annak 25. cikke rögzíti, hogy minden gyermek - függetlenül attól, hogy milyen körülmények között született - ugyanabban a szociális védelemben részesül, a 26. cikk pedig kimondja az elemi oktatás kötelező jellegét, valamint az elemi és alapvető oktatás ingyenességét.

Az ENSZ Közgyűlése 1959. november 20-én fogadta el a Gyermekek Jogairól szóló nyilatkozatot (2. Genfi Nyilatkozat), amely az 1. Genfi Nyilatkozathoz képest szintén csupán deklaratív jellegű volt, azonban a korábbihoz képest már jóval több gyermeki jogot fogalmaz meg. A 2. Genfi Nyilatkozat alapvető célként jelöli meg a boldog gyermekkort, és mindenkit felhív a gyermeki jogok elismerésére, valamint azok megtartására. Ezen nyilatkozatban megjelenik a diszkrimináció tilalma, a gyermek fizikai, erkölcsi, lelki és társadalmi fejlődéséhez szükséges különleges védelem követelménye, a névhez és állampolgársághoz való jog, a társadalombiztosításhoz, egészséges fejlődéshez, táplálkozáshoz, szórakozáshoz, lakáshoz, és orvosi ellátáshoz való jog, a hátrányos helyzetben lévő gyermekek pozitív diszkriminációjának a követelménye, a gyermek családban történő felnövekedésére való törekvés követelménye, az oktatáshoz való jog, azon elv, miszerint a gyermeknek elsőként kell védelemben részesülnie, az elhanyagolással, kegyetlenséggel,

kizsákmányolással szembeni védelem, valamint az az elv, hogy a gyermeket abban a tudatban kell felnevelni, hogy a társadalom hasznos tagjává kell válnia.⁵

A - szintén az ENSZ által - 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya szintén nem kifejezetten egy gyermekjogi megállapodás, azonban ezen okmány szabályai között is találkozhatunk kifejezetten fiatalokra vonatkozó normákkal. Ilyen például az Egyezségokmány 10. és 14. cikkei, melyek kifejezetten a fiatalok terhelte vonatkozóan rögzítenek szabályokat a büntetőeljárás során. A 10. cikk 2. bekezdés b) pontja kimondja, hogy a fiatalok vádlottakat a felnőttektől el kell különíteni és ügyükben a lehető legrövidebb időn belül dönteni kell, míg a 3. bekezdés akként rendelkezik, hogy a büntetés-végrehajtási rendszerben a fiatalok elkövetőket a felnőttektől el kell különíteni, és részükre a koruknak és jogi helyzetüknek megfelelő elbánást kell biztosítani. A 14. cikk 1. bekezdése kimondja, hogy a bíróság előtt mindenki egyenlő. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el. A sajtót és a nyilvánosságot ki lehet zárni a tárgyalás egy részéről vagy az egész tárgyalásról mind erkölcsi okokból, a demokratikus társadalom közrendjének, vagy az állam biztonságának védelme érdekében, mindakkor, amikor a felek magánéletének érdekei azt követelik, mind pedig a bíróság által feltétlenül szükségesnek ítélt mértékben, az olyan különleges körülmények fennállása esetén, amikor a nyilvánosság ártana az igazságszolgáltatás érdekeinek; azonban minden büntető vagy polgári ügyben hozott ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni, kivéve, ha a fiatalok érdekei mást kívánnak, vagy ha az eljárás házassági jogvitára vagy gyermekek gyámságára vonatkozik.⁶

Az szintén 1966. december 16-án elfogadott, és az 1976. évi 9. törvényerejű rendelettel kihirdetett Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya a 10., illetve 13. cikkben foglalkozik a gyermeki jogokkal.⁷ A 10. cikk 3. pontja egyrészt a család védelméről szól, másrészt azonban külön

⁵ Dr. Böcz Andrea: Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye és hatályosulása Magyarországon a benyújtott országjelentések alapján, In. <https://mabie.hu>, 2020, 1-6. oldal

⁶ Id. Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

⁷ Dr. Böcz Andrea: Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye és hatályosulása Magyarországon a benyújtott országjelentések alapján, In. <https://mabie.hu>, 2020., 7. oldal

kiemeli, hogy tilos a gyermekek egészségére vagy erkölcsére káros, életveszélyes, vagy a fejlődésüket akadályozó munka, és kötelezi a részes államokat olyan korhatár meghatározására, amely alatt a gyermekmunka tiltott. A 13. cikk 2 pontja pedig az oktatáshoz való jogról szól: előírja, hogy az elemi oktatást mindenki számára kötelezővé és ingyenessé, a középfokú oktatást általánossá és mindenki számára hozzáférhetővé, a felsőoktatást pedig teljesen egyenlő feltételekkel, képesség alapján mindenki számára hozzáférhetővé kell tenni.⁸

Amint látható, a XX. század második feléig a gyermekek jogai tekintetében többnyire csupán deklaratív jellegű nyilatkozatok, egyezségokmányok kerültek megalkotásra, elfogadásra, illetve kihirdetésre, a részes államokra kötelező szabályozás csak néhány helyen érintette a gyermekek jogait, így szükségessé vált egy kifejezetten a gyermekek jogait összegző, részes tagállamokra kötelező jellegű nemzetközi egyezmény létrehozása. 1978 februárjában a lengyel kormány egy nemzetközi egyezmény szövegtervezetet terjesztett elő az ENSZ Emberi Jogi Bizottsághoz, amely egy munkacsoport felállításáról döntött. Érdekesség, hogy a benyújtott tervezet a 2. Genfi nyilatkozaton alapult.⁹ A munkacsoport - amely tevékenységében kormány megbízottak, ENSZ szerveinek és szakosított intézményeinek vezetői, és nem kormányzati szervek képviselői vettek részt - határidő nélküli feladata a szövegtervezeten alapuló gyermekjogi egyezmény megszövegezése volt. A munkacsoport célja az volt, hogy olyan egyezményt alkossanak, amely megfelel a sokféle nemzeti, kulturális, politikai és gazdasági helyzetnek anélkül, hogy csökkentené az addig kialakított gyermekvédelmi szintet.¹⁰

Munkájuk eredményeként, 10 éve elteltével született meg a Gyermekek Jogairól szóló egyezmény, amelyről részletesebben jelen tanulmány IV. fejezetében lesz szó.

⁸ Id. Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

⁹ Dr. Böcz Andrea: Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye és hatályosulása Magyarországon a benyújtott országjelentések alapján, In. <https://mabie.hu>, 2020., 8. oldal

¹⁰ Lux Ágnes: „A gyermekek jogai” in JAKAB András - FEKETE Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter, JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/a-gyermekek-jogai>, 2018, [23] bekezdés

II. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság fiatalkori bűnözés megelőzése tárgyában kiadott véleménye

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2005. február 10-én úgy határozott, hogy véleményt készít a következő tárgyban: „A fiatalkori bűnözés megelőzése. A fiatalkori bűnözés kezelésének módjai és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban.” A véleményt a Bizottság a 2006. március 15-16. napján tartott, 425. plenáris ülésen (a március 15-i ülésnapon) 98 szavazattal, 1 tartózkodás mellett elfogadta 2006/C 110/13 szám alatt.¹¹

A vélemény kifejti, hogy az 1980-as évektől kezdve több fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerhez kapcsolódó nemzetközi egyezmény látott napvilágot, melyek az úgynevezett „felelősségi modell” bevezetésével fokozatos változást idéztek elő az európai országok fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerében. Ebben a „felelősségi modellben” a fiatalkorú stabilabb jogi helyzettel rendelkezik, és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer közelebb kerül a felnőttkori büntetőjogi rendszerhez, mivel a fiatalkorúak számára ugyanazokat a jogokat és jogi biztosítékokat garantálja. A fiatalkorú bűnelkövetők esetén a cél a nevelési és igazságügyi aspektusok egyeztetése, egy védelmező típusú modell és tisztán oktatási jellegű intézkedések alkalmazása révén, vagyis, a fiatalkorúak „felelősségre nevelése.”¹²

A vélemény 3.3.1. pontja szerint a felelősségi modell elvei a következők:

- Megelőzés, még mielőtt szigorúbb fellépés válna szükségessé
- A hagyományos igazságszolgáltatási rendszerek alkalmazását az elengedhetetlenül szükséges szintre kell csökkenteni, és új, kifejezetten a fiatalkori bűnözés ellen irányuló rendszereket kell felállítani, a fiatalkorúakat érintő egyéb helyzeteket (pl. elhagyott, bántalmazott, rosszul alkalmazkodó, stb. gyermekek) kezelését egyéb területekre kell bízni.

¹¹ Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény- Tárgy: „A fiatalkori bűnözés megelőzése. A fiatalkori bűnözés kezelésének módjai és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban (2006/C 110/13)

¹² Dr. Ruszin Olga Zsófia: A fiatalkorú eljárás alá vontakra vonatkozó egyes rendelkezések a nemzetközi elvárások tükrében, In: Jogi Fórum, 2024, 8. oldal

- Az állam büntető jellegű beavatkozásának csökkentése és ezzel egy időben a fiataloknak biztosított szociális segítségnyújtás, a szociálpolitika, a munkaerőpiac, a szervezett szabadidős foglalkozások és általában a városi politika területén megelőző stratégiák életbe léptetése, valamint a közösség és más társadalmi csoportok- mint például a család, a szociális munkások, az iskola, a közösség, a társadalmi szervezetek stb.- aktívabb részvétele a konfliktusok megoldásában és megvalósítható alternatívák keresésében.
- Az olyan intézkedések vagy büntetések minimalizálása, amelyek megfosztják a fiatalokat a szabadságtól, illetve ezeknek kivételes esetekre való korlátozása.
- A fegyelmező válasz rugalmasabbá és változatosabbá tétele olyan adaptálható intézkedések révén, amelyeket a kezelés vagy az intézkedés alkalmazása során elért fejlődéssel és feltételekkel összhangban a fiatalkorú körülményeihez lehet szabni, és amelyek a javítóintézet mellett alternatívát nyújthatnak.
- A fiatal bűnözők számára a büntetőeljárás során ugyanazokat a jogokat és garanciákat kell biztosítani, mint a felnőttek számára (igazságos, pártatlan és méltányos tárgyalás).
- A fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer részét képező hivatalos társadalmi ellenőrző szervek komoly szakmai, szakértői hátterének megteremtése. Ezért speciális képzést kell nyújtani mindazoknak, akik részt vesznek a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatásban (rendőrök, bírók, ügyészek, ügyvédek és a büntetés-végrehajtó szakemberek).

A vélemény 4.1. pontja felhívja a figyelmet arra, hogy léteznek valós alternatívák a hagyományosan alkalmazott elzáráson kívül, amelyek alkalmasak a fiatalkori bűnözés kezelésére. A 4.2. pontban foglaltak szerint pedig az Európában alkalmazott bevált gyakorlatokat három fő csoportba lehet sorolni:

1. Megelőzés
2. Nevelés jellegű kezelés a helyi közösségben vagy központokban
3. Társadalmi-foglalkoztatási integráció.

A sokat tárgyalt megelőzésen túl, a nevelő jellegű foglalkozás során lehetőleg a fiatalkorú saját környezetéhez illeszkedő eszközöket és intézményeket kell alkalmazni, mivel a cél azon készségek és szükséges tudás átadása, amelyek hiánya miatt összeütközésbe került a törvénnyel. A fiatalkorút különböző

szakterületeket képviselő szakembereknek meg kell vizsgálniuk annak érdekében, hogy kiderítsék, melyek ezek a hiányosságok, és hogyan lehet biztosítani azokat az elemeket, amelyek révén csökkenhet a deviáns viselkedéshez való visszatérés kockázata. Ugyanakkor a családdal is foglalkozni kell: biztosítani kell, hogy a család is együttműködjön, és hogy elkötelezett legyen a fiatalkorú nevelése és újraszocializálása iránt.

Nem elhanyagolható az sem, hogy a fiatalkorú elkövetők - más rétegekkel együtt, pl. fogyatékkal élők, etnikai kisebbségek, idősek stb. - a társadalomból kirekesztett, illetve e veszélynek kitett csoportok között található: a fent említett különleges hiányosságaik és nehézségeik miatt célzott segítségre szorulnak személyes autonómiájuk keresésében. Ha ezt nem kapják meg, kudarc éri őket, és nem tudnak alkalmazkodni környezetükhöz, ez pedig növeli a visszaesés és a felnőttkori bűnelkövetés kockázatát.

A fentiek okán ezeket a fiatalokat segíteni kell, és kísérni beilleszkedésük folyamatát. A módszerek azonban rendkívül különbözőek lehetnek (pl. társadalmi, kulturális, nyelvi stb. integráció). Nincs egyetlen járható út a fiatal bűnelkövetők társadalmi beilleszkedésének biztosítására, mint ahogy nincsenek tévedhetetlen módszerek, amelyek garantálnák, hogy a társadalomba tökéletesen beilleszkedett személy ne mutasson semmiféle antiszociális viselkedésformát. Abban azonban széles körű az egyetértés, hogy a munkaerő-piaci integráció alapvető eszköz ahhoz, hogy a bűnelkövető fiatalok közelebb kerüljenek a gazdasági és társadalmi integrációhoz és stabilitáshoz.

A fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerek terén elért fejlődéssel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy a büntető jellegű igazságszolgáltatás (fizetni kell az okozott kárért) helyett terjedőben van a javító, illetve helyreállító jellegű igazságszolgáltatás koncepciója, amely a sértett/áldozat érdekeit néző, és szerepét a büntetőjogi eljárásban visszaállító politikai-kriminológiai mozgalommal, a viktimológiával együtt született meg. A helyreállító igazságszolgáltatás olyan megközelítést jelent, amelyben a sértett, az elkövető és a közösség közösen keres megoldást a bűncselekmény által okozott konfliktus következményeinek kezelésére. Célja az okozott kár helyreállításának szorgalmazása, a felek közötti helyzet rendezése és a kollektív biztonságérzet erősítése. A helyreállító igazságszolgáltatás megkísérli megóvni egyrészt a sértett érdekeit (azáltal, hogy az elkövetőnek el kell ismernie a neki okozott

kárt és meg kell próbálnia helyrehozni azt), másrészt a közösség érdekeit (azzal a céllal, hogy biztosítsa az elkövető rehabilitációját, megelőzze a visszaesést és csökkentse a büntetőeljárások költségeit), és mindemellett az elkövető érdekeit is (aki ezáltal nem kerül be a bűnügyi igazságszolgáltatás körforgásába, és akinek alkotmányos garanciái mindvégig biztosítottak). A helyreállítás különleges nevelési értékkel bír, amennyiben a fiatalokút- szembesítve őt a sértettel- elgondolkodtatja saját véttségéről, ami visszatarthatja attól, hogy a jövőben hasonló cselekedeteket hajtson végre. Ezért ideális modell a fiatalokúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer számára: megbélyegző hatása elenyésző, pedagógiai értéke magas, és nem nagyon büntető jellegű.¹³

III. A négy „pillér”

1. Pekingi szabályok

A nemzetközi eredmények közül először talán a Pekingi szabályokat érdemes megemlíteni, hiszen ez fektette le a fiatalokúak igazságszolgáltatására vonatkozó minimumszabályokat. Ezeket a szabályokat az ENSZ Közgyűlése 1985. november 29-én, a 40/33. számú határozatával fogadta el. A dokumentum napjainkig hatással van a bűnelkövető fiatalok kezelésére, egyfajta alapként tekinthetünk rá a későbbi dokumentumok tekintetében.¹⁴

A Pekingi szabályok által meghatározott minimális szabályok alapvető jelleggel tartalmazzák, hogy azokat a fiatalokúakat, akik összeütköztek valamilyen joggal, gondosan kialakított jogi védelemmel kell ellátni. A tárgyalás előtti őrizetet csak és kizárólag legvégső esetben szabadna alkalmazni. Fiatalokú bűnelkövetőket alapjában véve csak két esetben lehet büntetőintézetben fogva tartani: egyrészt, az olyan súlyos cselekedet miatt, amely jellegét tekintve más személy elleni erőszakos cselekmény, másrészt pedig akkor, ha az ítélet alapja más súlyos bűncselekmények elkövetésében való megrögzöttség. Mindezeket túl ilyen bebörtönzést

¹³ Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény- Tárgy: „A fiatalokú bűnözés megelőzése. A fiatalokú bűnözés kezelésének módjai és a fiatalokúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban (2006/C 110/13), 4.2.1. - 4.4. pontja
¹⁴ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalokúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 76-77. oldal

csak akkor lehet eszközölni a fiatalkorúval szemben, ha az saját maga, vagy a közbiztonság megóvása érdekében szükséges, és e célra nem áll rendelkezésre megfelelőbb reagálás. Sem a kiskorú, sem a fiatalkorú bűnelkövetőket nem lehetne olyan börtönben vagy egyéb ahhoz hasonló intézményben tartani, ahol a tartózkodásuk alatt ki vannak téve felnőtt bűnelkövetők negatív befolyásainak. Természetesen folyamatosan figyelemmel kell lenni a fiatalkorúak életkorukból adódó sajátos szükségleteire. A nemzetek közösségének mindent meg kell tennie - egyénileg és kollektív módon egyaránt - annak érdekében, hogy gondoskodjon olyan eszközökről, amelyek igénybevételével a fiatalkorúak számíthatnak önmaguk, közösségük, és az országuk szempontjából jelentős és értékes életre.¹⁵ Ahogy az 5. szakasz is megfogalmazza: „A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerének elő kell mozdítania a fiatalkorú jólétét és biztosítania kell, hogy a fiatalkorú bűnelkövetővel szemben a reakció mindig arányban álljon mind a bűnelkövető, mind a bűncselekmény körülményeivel.”¹⁶

A Pekingi szabályok jelentősége abban áll, hogy ez a doktrína foglalkozott először a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásával akként, hogy rendelkezései szerint fiatalkorú bűnelkövetővel szemben a zárt intézetbe utalást csak a legvégső esetben, azaz csak ultima ratioként lehet alkalmazni.¹⁷ Ez lényegében magában foglalja azt, hogy a fiatalkorú személyes szabadságának korlátozására csak gondos mérlegelés után van lehetőség, és annak időtartamát a lehetséges minimumra kell szorítani, ezért a Pekingi szabályok elsősorban az alternatív szankciók lehető legszélesebb körben való alkalmazása mellett érvelnek. Ilyen alternatív szankció a próbára bocsátás, a közhasznú munka, a kártalanítás és az okozott kár helyrehozása, vagy a csoportos tanácsadáson való részvételre kötelezés.¹⁸

A Pekingi szabályok tehát alapkőként vannak jelen a nemzetközi szintéren folyó küzdelemnek a fiatalkorúak büntetőjogát illetően. Tekintettel vannak a tagállamok különböző nemzeti és kulturális adottságaira, fejlettségi szintjükre - különös tekintettel a jogrendszerük fejlettségére -, kiindulópontként szolgálnak mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás részére, és a maximális követelmények helyett minimumokat állapítanak

¹⁵ Lévay Miklós: A pekingi szabályok - Gyermek - és ifjúságvédelem. 9. évfolyam 30. szám 1990/2., 26-36. oldal

¹⁶ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 78. oldal

¹⁷ Bory Noémi: Az emberi jogok érvényesülése a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában, Közzétéve itt: Ügyészek Lapja 2022. évi 3. lapszám

¹⁸ Gyurkó Szilvia: Szobafogság - avagy a szabadságelvonással járó szankciók helye és szerepe a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, In: Bűnügyi Szemle 59. évfolyam 3. szám, 2011, 83-84. oldal

meg, ezáltal minden állam számára teljesíthetővé válik, viszont ha valahol fejlettebb a specializált jog, ott természetesen nem kell visszalépni a minimális szintre. Ennek ellenére mégis az figyelhető meg, hogy míg a jogalkotásban gyakran történik hivatkozás ezekre a szabályokra, addig a jogalkalmazó mindennapi gyakorlatában csak elvétve jelennek meg hivatkozási alapként.¹⁹

2. Havannai szabályok

Az ENSZ Közgyűlése 1990. december 14-én fogadta el a szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak védelméről szóló szabályokat, melyek megszövegezésére Havannában, 1990. augusztus 27 - szeptember 9. között került sor.²⁰

A dokumentum a 18. életévüket be nem töltött személyekre vonatkozik.²¹ Az 1. cikk leszögezi, hogy a szabadságvesztés kiszabására fiatalkorúak esetén csak végső eszközként kerülhet sor, míg a 2. cikk pedig megerősíti a Pekingi szabályokban foglaltakat azáltal, hogy kimondja: „fiatalkorúakat csak a Pekingi szabályokban foglaltaknak megfelelően lehet megfosztani a szabadságuktól. A szabadságvesztés csak végső eszközként, a legrövidebb szükséges időtartamra, és csak kivételes esetekben alkalmazható.”²² A Havannai szabályok alkalmazása problémába ütközik mind a magyar, mind a német jogrendszerben.

A szabályozás értelmében a szabadságvesztés szankció hosszát a bíróságnak kell meghatároznia, mégpedig úgy, hogy a korábbi szabadlábba bocsátás lehetőségét nem zárja ki. Ennek fényében nem elfogadható az a magyar törvényi szabályozás, amely - hasonlóan a felnőtt korú elítéltekhez - széles körben lehetővé teszi a feltételes szabadságra bocsátás kizárását.²³

¹⁹ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 79. oldal

²⁰ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 93. oldal

²¹ Csúri András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz, *Szeged, 2008*, 124. oldal

²² https://helsinki.hu/wp-content/uploads/velemen_y_helsinki_bizottsag.pdf Utolsó letöltés: 2026.01.27.

²³ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 93-94. oldal

A Havannai szabályok között szerepel olyan rendelkezés is, miszerint azokat a fiatalokat, akiket szabadságvesztésre ítélték, a felnőttektől elkülönítve kell őrizni. Tekintettel arra, hogy ez a dokumentum a 18. életévüket be nem töltött személyekre vonatkozik, viszont kizárólag a „fiatal” és a „felnőtt” kifejezésekkel tesz különbséget a végrehajtásban elhatárolandó csoportok között, jogosan merül fel a kérdés, hogy a német jogrendszer „fiatal felnőttek” kategóriája a jogalkalmazás szempontjából hol helyezkedik el.²⁴ Meglátásom szerint mind a magyar, mind a német jogrendszer „fiatal felnőtt” elkövetői kívül esnek a Havannai szabályokban lefektetett jogvédelmi követelményeket megfogalmazó rendelkezésekből, mivel a szabályozás logikáját tekintve egyértelműen konkrét életkorhoz (18) köti a fiatal és a felnőtt kor, és ezáltal a jogvédelemre való jogosultság határát.

Súlyos problémát jelent például Magyarországon, hogy a fiatalkorúak és a felnőttek elkülönítése gyakran nem valósul meg. Lehetőség van ugyanis arra, hogy a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében felnőttkorú elítélteket is elhelyezzenek azért, hogy ezáltal az intézetek működőképességét megőrizzék. A gyakorlatban ez annyit jelent, hogy a fiatalkorú és a felnőttkorú bűnelkövető egy intézeten belül kerülnek elkülönítésre, a kapcsolat teremtése pedig a két korosztályba tartozó bűnelkövető között ezáltal koránt sem lehetetlen.²⁵ Nincsenek garanciák a fiatalkorúak védelmére e tekintetben, a büntetés-végrehajtási intézetek kijelöléséről szóló 21/1994. (XII.30.) IM rendelet is csupán annyit fogalmaz meg, hogy a fiatalkorúakat fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézetében kell elhelyezni.²⁶

3. A Riyadi Irányelvek

A Riyadi Irányelveket az ENSZ Közgyűlés 1990. december 14-én fogadta el. Ezen irányelvek a fiatalkorúak bűnözővé válásának megelőzése érdekében fogalmaznak meg ajánlásokat.²⁷

²⁴ Csúri András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz, Szeged, 2008, 124. oldal

²⁵ https://helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermekek_fogvatartasa_Magyarorszagon_HUN.pdf, 16. oldal, utolsó letöltés időpontja: 2026.01.27.

²⁶ A büntetés-végrehajtási intézetek kijelöléséről szóló 21/1994. (XII.30.) IM rendelet, 8. §

²⁷ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 91. oldal

A Riyadi Irányelvek nem tartalmazzak szigorú életkorhatárokat, a szövegben csupán a „fiatalkorú elkövetők” kifejezéssel találkozhatunk. A dokumentum a szocializáció folyamatával foglalkozik a legrészletesebben. Az I. rész 5. e) pontja is kimondja, hogy a fiatalok körében jellemzőek az olyan magatartásformák, amelyek adott esetben nem felelnek meg a társadalmi normáknak és értékrendeknek, és ezek gyakran a felnőtté válás folyamatának részei. A legtöbb esetben a fiatal elkövetők felnőtté válásuk során felhagynak a deviáns, lázadó magatartásformákkal. Az irányelvek a szocializációs folyamat legfontosabb elemeiként a családot, a nevelést, az oktatást, valamint a közösséget nevezi meg, és külön felhívja a figyelmet a média jelentős szerepére is.²⁸

Az 52. pont értelmében a kormányoknak olyan speciális törvények és eljárások megalkotására kell törekedniük, amelyek alkalmasak a fiatalok jogainak védelmére és jólétének biztosítására. Ehhez valamilyen szinten kapcsolódik az 58. pont, amely szerint arra kell törekedni, hogy azon hatóságok tagjai, amelyek a fiatalkorúak bűnüldözési tevékenységében vesznek részt, mindkét nemből kerüljenek ki, ismerjék a fiatalok sajátos igényeit, és legyenek tisztában azokkal az eljárásokkal, programokkal, amelyek lehetővé teszik a különböző büntető igazságszolgáltatási úttól való elterelési eszközök igénybevételét.²⁹

A 61-65. pont ajánlásokat tartalmaz az igazságszolgáltatásban működő szervek és szakemberek részére az információcsere, az együttműködés, és a különböző tapasztalatok egymással való megosztása céljából.³⁰

Érdemes megemlíteni továbbá, hogy a dokumentum egyértelműen támogatja az úgynevezett gyermekvédelmi ombudsman intézményét. Magyarországon ilyen intézmény a mai napig nem jött létre, és figyelemmel a „jövő nemzedékek” - ombudsman intézménnyel kapcsolatos szakmai és politikai vitákra, valószínűsíthető, hogy ebből a szempontból a közeljövőben nem is várható változás.³¹

²⁸ Csúri András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz, Szeged, 2008, 123. oldal

²⁹ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 91-92. oldal

³⁰ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 92. oldal

³¹ Csúri András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz, Szeged, 2008, 123. oldal

4. Tokiói szabályok

Igaz ugyan, hogy a szabadságelvonással nem járó intézkedésekről szóló ENSZ minimum szabályok nem kizárólag a fiatalkorúakra vonatkoznak, mégis kiemelkedő relevanciával bírnak a fiatalkorú bűnelkövetők vonatkozásában, hiszen éppen ez az az elkövetői kör, ahol az ilyen jellegű intézkedések alkalmazására a legszélesebb körben adódik lehetőség.³²

Az ENSZ Ázsiai és Távols-keleti Intézete a Bűnmegelőzésért és az Elkövetők Megfelelő Kezeléséért (UNAFEI) kezdeményezésére 1986. május 21-én született meg az a határozat, amelyben az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa kérte a főtitkárt a szabadságvesztés alternatíváinak vizsgálatára, valamint az ehhez kapcsolódó alapelvek megszövegezésére. A szabályok elfogadására az ENSZ Közgyűlésének 1990. december 14-én hozott határozatával került sor.³³

A Tokiói szabályok kimondják, hogy alkalmazásuk esetén nem kerülhet sor az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetésre. Elvi jelleggel fogalmazzák meg továbbá, hogy rendelkezéseiket a minimális beavatkozás elvének alapulvételével úgy kell alkalmazni, hogy a szabadságelvonással nem járó intézkedések alkalmazása előmozdítsa az általános dekriminalizálást, valamint a pönalizását visszaszorítását.³⁴

Az 1993-ban elkészült kommentár - amely a Tokiói szabályokkal együtt képez egységes dokumentumanyagot - 8. pontja felsorolja a szabadságelvonással nem járó szankciókat. Ezek a magyar büntetőjogban is ismertek és alkalmazandók, két elemet kivéve: nem ismert hazánkban az úgynevezett „felügyeleti központba

³² Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 92. oldal

³³ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 92. oldal

³⁴ https://helsinki.hu/wp-content/uploads/velemen_helsinki_bizottsag.pdf Utolsó letöltés: 2026.01.27.

irányítás”, a „házi őrizet” pedig nem szankcióként van jelen a magyar büntetőeljárás jogban, hanem kényszerintézkedésként, mint az előzetes letartóztatás egyik alternatívája.³⁵

A magam részéről egyetértek a Magyar Helsinki Bizottság azon álláspontjával, miszerint a hatályos magyar jog és a tervezett szabályozás alapján olyan esetekben alkalmazható elzárás - amely megfosztja a fiatalkorúakat a szabadságuktól -, amikor a szabadságmegvonás több szempontból sem tekinthető a Gyermekjogi Egyezmény szerinti végső eszköznek, és több ponton is ellentétes a Gyermekjogi Bizottság által kifejtett elvekkkel, valamint mind a Tokiói szabályokban, mind az ENSZ Közgyűlésének egyéb határozataiban megfogalmazott elvárásokkal.³⁶

IV. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye

1. Az Egyezmény fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó előírásai

A gyermekek jogairól szóló Egyezményt az ENSZ Közgyűlése 1989. november 20-án fogadta el. Magyarország az Egyezményt az 1991. évi LXIV. törvény útján tette a hazai joganyag részévé, kötelezően alkalmazandóvá téve azt. Az Egyezmény végrehajtását ellenőrzik is, aminek formája a meghatározott időszakonként történő ország-jelentések, valamint az azokra tett bizottsági észrevételek.³⁷ A 44. cikk 1. bekezdése értelmében ugyanis: „Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat, hogy az Egyesült Nemzetek Főtitkárának közvetítésével az Egyezményben elismert jogok érvényesítése érdekében elfogadott intézkedésekről és e jogok gyakorlásában elért előrehaladásról jelentést terjesztenek a Bizottság elé, és pedig az Egyezménynek az adott államra vonatkozó hatályba lépésétől számított két éven belül, ezt követően öt évenként.”³⁸

³⁵ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 92-93. oldal

³⁶ https://helsinki.hu/wp-content/uploads/velemeny_helsinki_bizottsag.pdf Utolsó letöltés: 2026.01.27.

³⁷ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 80-81. oldal

³⁸ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény, 44. cikk 1. bekezdés

A fiataalkorúak büntetőjoga szempontjából a 37. cikk, valamint a 40. cikk bír kiemelkedő relevanciával.

A 37. cikk értelmében a részes államok többek között kötelesek gondoskodni arról, hogy gyermeket ne lehessen kínzásnak, embertelen bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni. Azok a személyek, akik a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévüket nem töltötték be, nem ítélték halálra, és velük szemben szabadlábba helyezés lehetőségét kizáró életfogytig tartó szabadságvesztést nem lehet kiszabni. A gyermekek őrizetben tartása, letartóztatása, vagy velük szemben szabadságvesztés-büntetés kiszabása csak a legvégső eszközként alkalmazható, a lehető legrövidebb időtartammal. Különösképpen kell figyelni arra, hogy a gyermeket a felnőttektől a szabadságvesztés tartama alatt különítsék el, kivéve, ha a gyermek mindenek felett álló érdekében ennek ellenkezője látszik indokoltnak. Fontos, hogy a szabadságától megfosztott gyermeknek legyen joga kapcsolatban maradni a családjával, valamint ahhoz, hogy az illetékes hatóságokhoz fordulhasson jogsegély vagy jogorvoslat okán, és ügyében sürgősen döntsenek.³⁹

A 40. cikk alapján a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt, vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódot kell biztosítani, amely „előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelembe veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.”⁴⁰ Ezen cél megvalósítása érdekében az Egyezmény számos garanciát, és kötelezettséget tartalmaz, többek között annak előírását, hogy az Egyezményben részes államok olyan legalacsonyabb életkort állapítsanak meg a büntethetőség tekintetében, amely alatt a gyermekkel szemben kizárt a bűncselekmény elkövetésének vétele.⁴¹

Magyarországon az Alkotmánybíróság is több kérdés kapcsán foglalkozott a fiataalkorú bűnelkövetőkkel szembeni fellépés legfontosabb aspektusaival. 2013-ban az alapvető jogok biztosa kezdeményezte, hogy az Alkotmánybíróság vizsgálja meg a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: régi Sztv.) 14. § (2) bekezdésének a „fiataalkorú esetén harminc nap” fordulata, továbbá a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: új Sztv.)

³⁹ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény, 37. cikk

⁴⁰ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény, 40. cikk 1. bekezdés

⁴¹ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény, 40. cikk 3. bekezdés a) pont

27. § (2) bekezdése, valamint a 134. § (2) bekezdésének „szabálysértési elzárás” szövegrésze Alaptörvénnyel való összhangját, és indítványozta ezen jogszabályhelyek alaptörvény-ellenességének megállapítását, és ennek okán azok megsemmisítését.⁴² Ezen eljárás során az Alkotmánybíróság az indítványt az Egyezmény, Pekingi szabályok, valamint a Havannai szabályok rendelkezéseit is figyelembe véve utasította el. Kimondta, hogy „az Egyezmény 3. cikke csupán közvetett módon hozható összefüggésbe az új Sztv. szóban forgó rendelkezésével, amennyiben az Egyezmény ezen előírása általános jellegű követelményeket támaszt a részes államok valamennyi intézménye felé, amelyek értelmében kötelesek eljárásuk, döntéseik meghozatala során a gyermekek „mindenek felett álló érdekeit” figyelembe venni, emellett rögzíti, hogy a részes államok kötelesek a gyermekek jólétéhez és megfelelő gondozásához szükséges intézményi feltételeket biztosítani. Az Egyezmény 40. cikke tartalmának elemzése körében az Alkotmánybíróság ugyanerre a következtetésre jutott. Az indítványozó által hivatkozott ezen cikk ugyanis általában a büntető típusú eljárásokkal szemben támasztott általános elveket és minimumkövetelményeket rögzít (a gyermekkorúakkal szemben folytatott eljárások során figyelembe veendő speciális életkori sajátosságok és speciális célok, a nullum crimen sine lege elve, az ártatlanság vélelmének elve, szülői/törvényes képviselői jelenlét, védő igénybevételének lehetősége, önvádra kötelezés tilalma, jogorvoslati jogosultság stb.) Tekintettel tehát arra, hogy az Egyezmény idézett cikkei és a támadott szabálysértési norma között nincs alkotmányossági vizsgálatot megalapozó összefüggés, az Alkotmánybíróság az új Sztv. vitatott rendelkezéseinek ezen összefüggésben való további vizsgálatától eltekintett.

Az Egyezmény 37. cikke a szabadságkorlátozó állami intézkedésekkel kapcsolatosan állapít meg kritériumokat. Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben először azt rögzítette, hogy az Egyezmény nem zárja ki a személyi szabadság megvonásával járó szankciók alkalmazását a fiatalokkal szemben, nevesített joghátrányként csupán a halálbüntetést, illetőleg a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés lehetővé tételét tiltja. Az Egyezmény emellett - az egyéb nemzetközi dokumentumokhoz hasonlóan - a kínzást, az embertelen, kegyetlen, megalázó bánásmódot, illetőleg büntetés alkalmazását tiltja általánosságban. Az Egyezmény 37. cikk b) pontja a szabadságelvonó intézkedésekkel együtt járó, gyermekekkel szembeni eljárások törvényességének biztosítását írja elő, emellett rögzíti ezen büntetésekkel kapcsolatosan az ultima ratio elvét és az arányosság követelményét. A 37. cikk c) pontja a

⁴² 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítvány elutasításáról, [1] bekezdés

kényszerintézkedés végrehajtásával szemben állapít meg általános és konkrét követelményeket. Általános előírásként rögzíti az emberséges és emberi méltóságot tiszteletben tartó, a gyermek speciális szükségleteit kielégítő bánásmódot, az Egyezmény konkrét elvárása pedig a felnőtt korúaktól történő elkülönítés. A 37. cikk d) pontja végül a szabadságelvonó intézkedésekkel kapcsolatos eljárás lehető legrövidebb időn belül történő lefolytatásának, illetőleg a jogorvoslat és bírói út igénybevételének követelményét támasztja a részes államok szabályozásával szemben. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a támadott rendelkezések - a szabálysértési kódex egészét is figyelembe véve - megfelelnek az Egyezmény 37. cikkében foglalt követelményeknek. Ahogy azt az Alkotmánybíróság a jelen vizsgálat során már bemutatta, a szabálysértési elzárás csak a legvégső, az elkövetett szabálysértés súlyára, az elkövető személyes körülményeire tekintettel feltétlenül szükséges esetben és eleve csak bizonyos szabálysértések esetében kerül(het) alkalmazásra. Mindezt az új Sztv. számos enyhébb szankciónak igénybevehetősége, a szabálysértési jogban is irányadó fokozatosság elve, valamint a büntetéskiszabásra vonatkozó általános és a fiatalokra vonatkozó különös szabályok is kellő mértékben garantálják. Az eljárással kapcsolatos garanciális előírásoknak az új Sztv. szintén eleget tesz, elzárást ugyanis csakis bíró szabhat ki (a szabálysértésért való felelősséget is csak bíró vizsgálhatja az elzárással is sújtható cselekmények vonatkozásában), a jogorvoslati lehetőség - mind a bíró, mind pedig az egyéb szabálysértési hatóság által hozott határozatok tekintetében - ugyancsak adott. Az Alkotmánybíróság megállapította ezért, hogy az új Sztv. támadott rendelkezése az Egyezmény 37. cikkét sem sérti.

Az Alkotmánybíróság a támadott jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatakor figyelembe vette az Egyesült Nemzetek Szervezetének (a továbbiakban: ENSZ) azon dokumentumait is, amelyek a gyermekek büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos jogaival foglalkoznak. Ezen dokumentumok közül kiemelendő az 1985. november 29-én kelt, 40/33. számú ENSZ közgyűlési határozat („Pekingi szabályok”), valamint az 1990. december 14-én kelt, 45/113. számú ENSZ közgyűlési határozat („Havannai szabályok”). Mindkét dokumentum rögzíti, hogy a szabadságelvonással járó szankciók alkalmazására csak a legvégső esetben és csak a feltétlenül szükséges mértékben kerülhet sor, törvénynek kell meghatároznia azt a minimális életkort, amely alatt ilyen szankció gyermekkel szemben nem alkalmazható. A szabadságkorlátozó büntetés kiszabására csakis gondos bírói mérlegelés eredményeképpen kerülhet sor, ugyanakkor a dokumentumok hangsúlyozzák az alternatív szankciók lehető legszélesebb alkalmazhatóságára

való törekvés fontosságát. A végrehajtás során figyelemmel kell lenni az emberi jogok teljesülésére, egyúttal az egészséges személyiségfejlődés előmozdítására, a felelősség kialakítására, a társadalomba való beilleszkedés elősegítésére kell törekedni. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a vizsgált normák - figyelemmel az elzárás fiatalkorúakkal szemben történő alkalmazhatóságának már bemutatott szabályaira és egyéb összefüggéseire - az ENSZ fenti dokumentumaiban rögzítettek fényében sem sérti az Egyezmény rendelkezéseit.”⁴³ Itt szükséges azonban kitérni Dr. Lévay Miklós alkotmánybíró különvéleményére is, amely szerint - a fentiekkel ellentétben - az Alkotmánybíróságnak meg kellett volna állapítania a mulasztással előidézett alaptörvény-ellenesség fennállását arra tekintettel, hogy a jogalkotó elmulasztotta a nemzetközi szerződésből származó jogalkotási kötelezettségét, mert nem rendelkezett a fiatalkorúakkal szemben az elzárást helyettesítő olyan szabálysértési szankciók alkalmazási lehetőségéről, amelyek lehetővé teszik a fiatalkorú szabálysértők esetében a nevelési célok és a törvények tisztelete érvényesülését, valamint a reintegráció elősegítését.⁴⁴

2. Az UNICEF és Magyarország

Kitekintve Magyarországra, érdemes megvizsgálni a Gyermek Jogainak Bizottsága (UNICEF) visszajelzéseit.

Ahogy arra az UNICEF is rámutat, a Gyermekjogi Egyezmény összefoglalja azoknak a jogoknak a minimumát, amelyeket minden állam köteles biztosítani a gyermekek számára, így biztosítani szükséges a gyermekek életben maradásához, fejlődéséhez, védelméhez, és a társadalomban való részvételéhez fűződő jogokat. Ezek alapján a gyermek jogai a következőképpen csoportosíthatók, amely csoportosítást „a gyermekek jogainak 3P modellje”-ként is lehet azonosítani:

1. Védelem (Protection)

A védelem a gyermekek biztonságának védelmét, többek között a bántalmazás minden formája, az elhanyagolás, és a kizsákmányolás elleni védelmet jelenti. Ide tartozik például a menekült gyermekek

⁴³ 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítvány elutasításáról, [31]-[33] bekezdés

⁴⁴ 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítvány elutasításáról, [60] bekezdés

speciális védelme, a háborús konfliktusokban való részvétel, a szexuális kizsákmányolás, valamint a gyermekmunka tilalma.

2. Ellátás, gondozás (Provision)

Az ellátás, illetve gondozás a gyermekek alapvető létszükségleteinek biztosítását foglalja magában, amely az egészséges testi és lelki fejlődésükhöz szükséges, például megfelelő táplálék és egészségügyi ellátás biztosítása, vagy az alapvető oktatáshoz való jog.

3. Részvétel (Participation)

Ezen csoport alapja az, hogy a gyermekek a képességeik fejlődésével egyre inkább képesek önállóan dönteni, és aktívan részt venni egy közösség, illetve a társadalom életében. Az egyezmény biztosítani kívánja számukra az információhoz való, a gondolat-, vallás-, lelkiismeret-, valamint véleménynyilvánítás szabadságát, és az egyesüléshez való jogot.

Az egyezmény köteleességet ró azon államokra, amelyek aláírták azt. Az aláíró országok - amellett, hogy az egyezmény tartalmát magukra nézve kötelezőnek fogadják el - az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága előtt rendszeres beszámolási kötelezettséggel tartoznak az egyezményben foglaltak betartásáról. A Bizottság a kormányok mellett civil szervezeteket és gyerekeket is meghallgat.

Ugyan a Gyermekjogi Egyezmény elsősorban az államra nézve fogalmaz meg rendelkezéseket, az UNICEF felhívja a figyelmet arra is, hogy mindannyian felelősséggel tartozunk azért, hogy támogassuk és védjük a gyermekek jogait: a család, a civil társadalom, a média, a pedagógusok, és a magánszféra egyaránt. Az egyezmény külön kiemeli a szülők és gondviselők elsődleges szerepét, jogait és kötelességeit a gyermekek nevelésében és jogaik megismertetésében, védelmében.⁴⁵

⁴⁵ <https://unicef.hu/gyermekjogok/gyermekjogi-egyezmenyrol> - Utolsó letöltés időpontja: 2026.01.27.

Az UNICEF 1998. május 19-én és 20-án értékelte a Magyar Köztársaság első jelentését a fiatalok bűnelkövetőire vonatkozó szabályozás tekintetében.⁴⁶

Ebben az értékelésben az UNICEF aggodalmát fejezte ki arra vonatkozóan, hogy Magyarország fiatalokra vonatkozó igazságszolgáltatása összhangban van-e az Egyezmény 37. 40. és 39. cikkével, valamint más, erre vonatkozó szabályokkal (többek között például a Pekingi szabályokkal). Különösen aggasztónak találta a fogdában, börtönben, javítóintézetben lévő gyermekekkel való rossz bánásmód, a gyermekek legsérülékenyebb csoportjainak megőrzése (pl.: roma kisebbséghez tartozó gyermekek), valamint az, hogy nem csak kivételes intézkedésként, a legvégső esetben alkalmazzák a szabadságtól való megfosztást.⁴⁷

Az UNICEF többek között azt ajánlotta Magyarországnak, hogy tegyen további intézkedéseket annak érdekében, hogy teljes körű összhangot biztosítson a fiatalokra vonatkozó igazságszolgáltatás rendszere és az Egyezmény hivatkozott cikkei, valamint más, erre vonatkozó szabályok között. Kiemelkedő figyelmet kell fordítani a 23. pontban nevesített problémák orvoslására. Ennek egyik megoldása lehet, hogy a szóban forgó nemzetközi szabályokat bele kell építeni a fiatalokra vonatkozó igazságszolgáltatás területén dolgozók oktatásába. Az UNICEF kitért arra is, hogy érdemes lehet technikai segítségnyújtást kérni az ENSZ egyes szerveitől (akár magától az UNICEF-től is).⁴⁸

Az UNICEF 2014. szeptember 19-én tartott ülésén - amelyen a Magyarországról szóló harmadik, negyedik és ötödik összevont időszakos jelentést tárgyalták - a fiatalok igazságszolgáltatását illetően továbbra is aggodalmát fejezte ki az országgal szemben. Ennek okai között szerepel a fiatalok bíróságának felfüggesztése és a törvénnyel összetűzésbe került gyermekek ügyeinek az általános hatáskörű bíróságok elé utalása, számukra pszichológusok hiánya, valamint e gyermekeknek a társadalomba történő visszailleszkedését segítő intézkedések hiánya, a büntethetőségi korhatár leszállítása 14. évről 12. évre szállítása egyes bűncselekmények esetén, a helyreállító igazságszolgáltatás elenyészően kevés alkalmazása.

⁴⁶ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalok büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 85. oldal

⁴⁷ A Magyar Köztársaság Jelentésének vitája a Gyermek Jogainak Bizottsága előtt 1998. május 19-20., 23. pont

⁴⁸ A Magyar Köztársaság Jelentésének vitája a Gyermek Jogainak Bizottsága előtt 1998. május 19-20., 38. pont

Továbbra is fennáll a probléma, hogy a szabadságvesztést nem a legvégső esetben alkalmazott büntetés, hanem akkor is alkalmazzák, ha a gyermek csekély súlyú bűncselekményt követett el - ideértve azt az esetet is, amikor nem fizeti meg a kirótt pénzbüntetést.⁴⁹

Az UNICEF ezekre tekintettel öt követelményt fogalmazott meg Magyarországnak számára:

1. Tegyen intézkedést a büntethetőségi korhatár 14 évre történő visszaállítása érdekében, még akkor is, ha a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetéséről is van szó
2. Biztosítsa, hogy a gyermekkel szemben szabadságelvonás csak a legvégső esetben és a lehető legrövidebb időtartamban kerüljön sor.
3. Szüntesse meg azt a gyakorlatot, hogy szabálysértés esetén is börtönbüntetést szabjanak ki a fiatalok elkövetőivel szemben, különös tekintettel a pénzbüntetések börtönbüntetésre történő átválthatóságára.
4. Tegyen intézkedéseket a helyreállító igazságszolgáltatás széles körű alkalmazásának biztosítása érdekében a fiatalok elkövetőkkel szemben.
5. Növelje az elérhető pszichológusok számát a törvénnyel összetűzésbe került gyermekek számára, valamint - tekintettel a gyermekek egyéni igényeire - biztosítsa megfelelően a társadalomba történő visszailleszkedést szolgáló intézkedéseket.

Az UNICEF által megfogalmazottak tükrében kijelenthető, hogy Magyarországon a mai napig nem sikerült olyan érdemi előrelépéseket tenni a fiatalok bűnözés hatékonyabb visszaszorítása érdekében, amelyek alapjaiban javítottak volna a hazai fiatalok bűnözés helyzetén, az alapvető problémák továbbra is fennállnak.

Mindezekre tekintettel megállapítható, hogy annak ellenére, hogy az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye az egyetlen olyan nemzetközi norma, ami Magyarországon törvényi szinten kötelező, a fiatalok büntető

⁴⁹ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalok büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 90. oldal

igazságszolgáltatásának hazai rendszere számos ponton napjainkig nem feleltethető meg teljes mértékben az Egyezménynek.⁵⁰

A legutóbbi országjelentést Magyarország kormánya 2019. július 15-én nyújtotta be a Gyermekjogi Bizottsághoz, amelynek 4.9.3. pontjában foglalkozik a fiatalkorúak elleni büntetőeljárással. Ebben rögzítésre került, hogy a hazai büntetőeljárás kódex speciális szabályokat tartalmaz a fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárás tekintetében, mint például, hogy bíróként csak az Országos Bírósági Hivatal Elnöke által kijelölt bíró járhat el azzal, hogy a legalább 8 évi szabadságvesztéssel büntethető bűncselekmények miatti eljárásban megmaradt az ülnökbíráskodás úgy, hogy ülnök csak pedagógus, pszichológus, vagy gyermekvédelemben felsőfokú iskolai végzettséghez kötött munkakörben foglalkoztatott személy lehet. A Btk. a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetése esetén a büntethetőségi korhatárt 12 évre szállította le, melynek indoka a gyermekek felgyorsult biológiai érése volt. A 12-14 év közötti személyek azonban csak akkor büntethetők, ha megfelelő belátási képességgel rendelkeznek, és velük szemben csak intézkedések alkalmazhatók. A jelentés itt érvel amellett, hogy a büntethetőségi életkor leszállítása nem ütközik az Egyezmény szabályaiba, mivel azok nem határoznak meg minimális életkort, csupán annak meghatározására hívják fel a részes államokat, ami jelen esetben meg is történt. A jelentés rögzíti továbbá, hogy fiatalkorúval szemben előzetes fogvatartás csak a legvégső esetben alkalmazható, az általános feltételek mellett is csak akkor, ha azt a bűncselekmény kiemelt tárgyi súlya indokolja, és a nevelési cél másképp nem érhető el. Fiatalkorúak esetén az előzetes fogvatartás leghosszabb ideje 2 év, míg a 14. életévét be nem töltött fiatalkorúval szemben 1 év. Az új büntetőeljárás törvény a letartóztatáson kívül lehetővé teszi a bűnügyi felügyelet mint kényszerintézkedés alkalmazását is, amely magában foglalja a korábbi házi őrizet, lakhelyelhagyási tilalom, és a távoltage szabályait, így rugalmasan, az eset összes körülményeihez mérten alkalmazható. Az új büntetőeljárás kódex lehetővé teszi továbbá feltételes ügyészi felfüggesztés alkalmazását is, amely a fiatalkorúakkal szemben gyakran alkalmazható mediációval együtt mint elterelő és egyben resztoratív intézkedés.

⁵⁰ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 90-91. oldal

A párhuzamos Civil jelentés elismeri, hogy a jogi szabályozás megfelel az Egyezménynek, azonban rögzíti, hogy a gyakorlat nem minden esetben felel meg a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelményeinek, melynek elsődleges okai a létesítmények és képzések hiányában, a pénzügyi és személyi feltételek korlátaiban keresendő. A Civil jelentés kifogásolta, hogy az elterelés, valamint a resztoratív jellegű intézkedések ritkábban kerülnek alkalmazásra. A dokumentum felhívta a figyelmet továbbá arra, hogy bár a Bizottság már az előzőekben is kifogásolta a büntethetőségi életkor bizonyos bűncselekmények esetén történő leszállítását - mely bűncselekmények körét azóta bővítették is -, előrelépés az ügyben nem történt.⁵¹

V. Összegző gondolatok

Jól látható, hogy a fiatalok bűnelkövetőkkel szembeni fellépéssel - bár elszórtan találhatók történelmi előzmények - csak a XX. század második felében kezdtek el érdemben foglalkozni. A mai napig nyitott annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy milyen rendszer lenne a leghatékonyabb a fiatalokban megvalósított bűnözés visszaszorítására, azonban a különböző előírások, egyezmények betartása során is folyamatot jelent a megfelelő jogi, illetve infrastruktúrális környezet az egyes államokban. Magyarországról is elmondható, hogy bár a jogszabályok egyre inkább - de még nem teljesen - összehangolhatók az ENSZ Gyermekjogi Egyezményében foglaltakkal, a jogszabályok alkalmazása által teremtett gyakorlat még számos téren nem feleltethető meg annak szabályainak, valamint a kapcsolódó ajánlások tartalmának. A fiatalok büntetőjoga megfelelő rendszerének kialakítása tehát egy felelősségteljes, rendkívül nehéz, és hosszadalmas folyamat, amelynek megvalósítása érdekében meglátásom szerint elengedhetetlen az államok nemzetközi szintű összefogása, kooperációja, a megfelelően működő elemek egymástól történő elsajátítása.

⁵¹ Dr. Böcz Andrea: Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye és hatályosulása Magyarországon a benyújtott országjelentések alapján, In. <https://mabie.hu>, 2020. 80-81. oldal

Felhasznált irodalom

Könyvek, cikkek, folyóiratok:

1. Dr. Böcz Andrea: Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye és hatályosulása Magyarországon a benyújtott országjelentések alapján, In: <https://mabie.hu>, 2020
2. Bory Noémi: Az emberi jogok érvényesülése a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában, Közzétéve itt: *Ügyészek Lapja* 2022. évi 3. lapszám
3. Csúri András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz, Szeged, 2008
4. Lux Ágnes: „A gyermekek jogai” in JAKAB András - FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter, JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/a-gyermekek-jogai>, 2018
5. Faix Nikoletta: A gyermeki jogok kialakulása és fejlődése a nemzetközi jogban In: *Eljárásjogi Szemle* 2016/4. szám
6. Füzesi Mónika: A fiatalkorúak bíróságáról (1908-1930), *Viski Emlékkönyv, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó MTA Állam és- Jogtudományi Intézet, Bp. 1994*
7. Gyurkó Szilvia: Szobafogság - avagy a szabadságelvonással járó szankciók helye és szerepe a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, In: *Bűnügyi Szemle* 59. évfolyam 3. szám, 2011
8. Lévay Miklós: A pekingi szabályok - Gyermek - és ifjúságvédelem. 9. évfolyam 30. szám 1990/2.
9. Dr. Ruszin Olga Zsófia: A fiatalkorú eljárás alá vontakra vonatkozó egyes rendelkezések a nemzetközi elvárások tükrében, In: *Jogi Fórum*, 2024
10. Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016

Jogszabályok, egyezmények, joggyakorlat:

1. 21/1994. (XII.30.) IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetek kijelöléséről
2. 3142/2013. (VII. 16.) AB határozat jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítvány elutasításáról
3. A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény
4. Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Internetes források:

1. https://helsinki.hu/wp-content/uploads/velemen_y_helsinki_bizottsag.pdf

Utolsó letöltés: 2026.01.27

2. https://helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermekek_fogvatartasa_Magyarorszagon_HUN.pdf

Utolsó letöltés időpontja: 2026.01.27.

3. <https://unicef.hu/gyermekjogok/gyermekjogi-egyezményrol>

Utolsó letöltés időpontja: 2026.01.27.

Egyéb:

1. A Magyar Köztársaság Jelentésének vitája a Gyermek Jogainak Bizottsága előtt 1998. május 19-20.
2. Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény - Tárgy: „A fiatalkori bűnözés megelőzése. A fiatalkori bűnözés kezelésének módjai és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban” (2016/C 110/13)
3. Gyermekbarát igazságszolgáltatás, a Képviselői Információs Szolgálat Infojegyzete, 2014/4. szám